

[Pozitivní význam ideového protivníka a rozhovoru s ním]

Ladislav Hejdánek

This is a part of the original document:

[\[Příležitostné poznámky, 1958\]](#)

jedná se o část původního dokumentu:

[\[Příležitostné poznámky, 1958\]](#)

- ◆ myšlenkový deník – záznam, česky, vznik: 3. 12. 1958
- ◆ philosophical diary – record, Czech, origin: 3. 12. 1958

Nikdy se nesmíme dát zmást vnějšími pozicemi a bojovými liniemi v oblastech myšlení, teorie, přesvědčení, víry, vůbec ducha. Není snadné rozeznat skutečné protivníky. Rozdělení prochází ve skutečnosti jinak a jinudy, než by se mohlo zdát podle vnějšího seskupení a podle proklamací a manifestů. Odpůrci nějakého směru či učení mohou přistupovat k svému posuzování, k svým kritikám a k polemice velmi často s větší vážností a opravdovostí než sami zastánci. A nejenom to: odpůrci mohou porozumět určitému učení třeba i lépe a hlouběji než ti, kdo je zastávají. Proto je hluboce pochybné pokoušet se své odpůrce potlačovat, nebo dokonce likvidovat. Naopak, musíme odpůrce vyhledávat, musíme o ně stát, musíme si jich vážit tím více, čím nám pronikají více „na tělo“. To platí na všechny strany. Znamená to ovšem samozřejmě odpůrce si vybírat. Jistě má pravdu Rádl, když říká, že každý si vybírá nepřítele podle svého gusta (*O něm. revoluci*).¹ Někdy je o pořádného odpůrce velká nouze – i když třeba je jinak odpůrců mnoho. Proto – znovu říkám – je třeba si odpůrce vážit. A proč? Odpůrce dokáže postřehnout to, co nám lehko unikne, protože není v zajetí našich představ a našich přesvědčení, ale přistupuje z jiných pozic. Ovšemže i on má své představy a svá přesvědčení – ale právě ve střetnutí jeho pozic s našimi se může ukázat skutečnost sama, mohou se v plném světle objevit souvislosti, které jinak unikají nebo zůstávají zkreslené, někdy k horšímu, někdy – stejně neoprávněně – k lepšímu. Všichni máme sklon vykládat svá tvrzení a svá pojetí k lepšímu; odpůrce nám může vykonat cenné služby tím, že ukáže bez milosti na naše slabiny, na nepřesnosti, nelogičnosti, na postranní důsledky nebo naopak motivy, kterým sami nevěnujeme pozornost, odpůrce může vrhnout ostré světlo na ta místa našich myšlenek nebo činů, která bychom třeba rádi nechali v přítmí. Patří k určité velkomyslnosti a generozitě být přístupen často nevídaným objevům a kritickým pohledům odpůrců. A nejen formálně být přístupen, ale nechat si jejich kritiku dojít, pochopit ji (a nikoli jen sebe) co nejpozitivněji a nechytat se marně a malodušně drobných nedopatření a nedorozumění či chyb, které bychom pak nafukovali, aby vlastní osten byl nějak zamluven. Nic není zhoubnějšího a víc korumpujícího než bagatelizování hlasů, které nám odporují a které nás kritizují. To všechno vede k vnější i vnitřní neupřímnosti, která je spolupříčinou a zároveň významným příznakem toho, že s námi mnohé není v pořádku. Kontakt s odpůrcem naopak je oživujícím, očišťujícím a inspirujícím zážitkem, který oběma stranám přináší cenné hodnoty. Velkou výsadou toho, máme-li vážného odpůrce, je nutnost najít platformu, na níž může dojít k rozhovoru. Kdo si je jist svou věcí, nebojí se rozhovoru a nechce se uchýlovat k pouhým polemikám a invektivám, jejichž metodou je zkreslení obrazu odpůrce. A kdo si je jist svou věcí, nebojí se ani toho, že vážným rozhovorem poslouží i svému odpůrci. Jestliže si svého odpůrce vážím, nebudu jistě váhat přispět k tomu, aby mne poznal ještě hlouběji a aby i svou kritiku mohl založit hlouběji a přesněji. Vždyť to bude opět také moje výhoda, když budu mít lepšího odpůrce. Není nic smutnějšího, než když se vede šarvátká přízemními způsoby a nečistými zbraněmi. Není nic směšnějšího než žabomyší vojna. K duchovnímu zápasu patří nezbytně notná dávka rytířství – i tam, kde se bojuje o věci nejdražší,

¹ Tj. z diskusního setkání u Josefa Lukla Hromádky. – Pozn. red.

nejzákladnější, kdy se bojuje o všechno. Právě tam, kde se zápasí o všechno, nemůže být použito všech prostředků. Jinak bude v důsledku nečistých prostředků všechno ztraceno. Proto nejvýznamnějším způsobem měření sil v zápase duchovním je rozhovor. Tam, kde mám svého odpůrce před sebou a kde on má před sebou mne, tam nějak musím respektovat jeho existenci a on mou. Když si ze svého odpůrce chci dělat šašky, potřebuji <k> tomu takové publikum, které by bylo ochotno se tomu smát. Není pochyb, že se takové publikum vždycky najde. A proto má v sobě i nejlepší polemika velké nebezpečí. Snadno se zaposloucháme do svých obrazů, do svých strhujících slovních obrátů a do své řečnické dovednosti – a publikum nás v tom může neblaze podporovat a přispět tak k tomu, že s odpůrcem vůbec nevejdeme v kontakt. Ale při rozhovoru se obracíme k svému odpůrci osobně: nemůžeme čekat, že jej oslníme slovními hříčkami a sofismaty, nemůžeme čekat, že jej zaplašíme a zastrašíme hrubostmi a výmysly; můžeme se jen pokoušet porozumět mu a žádat na něm, aby se i on pokusil porozumět nám. Jedna věc je naprostou podmínkou: musíme se vzít navzájem vážně. Jinak nemůže k rozhovoru dojít. Avšak současně je rozhovor cestou k tomu, jak se navzájem vzít vážně nebo alespoň vážněji. V rozhovoru musíme odhodit svůj železný krunýř, musíme odhodit svou uzavřenost a musíme se otevřít, musíme umět naslouchat druhému, musíme umět chápat jeho slova tak, jak jsou myšlena – jinak hned budeme usvědčeni, opraveni, napomenuti. Nemůžeme uhýbat, musíme přímo čelit námitkám, argumentům a kritikám. A tam, kde se naše cesty rozcházejí, nemůžeme svého odpůrce anulovat, vymazat ze svého vědomí a ze svého rozhovoru i života, ale musíme s ním počítat, musíme respektovat jeho skutečnost, to, že stojí, žije, mluví, píše vedle nás, v téže společnosti, mezi týmiž lidmi, mezi nimiž žijeme i my. Rozhovor je nezáludný – jinak není opravdovým rozhovorem; nemůžeme současně s vážností hovořit se svým odpůrcem a současně uvažovat o tom, jak bychom se ho zbavili nebo jak bychom jej znemožnili. Je to velká věc, může-li někde dojít k rozhovoru mezi odpůrci. Je to věc hluboce lidská, je to záblesk nových vztahů mezi lidmi. Vždycky budou věci, které budou vzbuzovat spory; nicméně musíme doufat, že bude stále více těch, kteří budou hotovi k rozhovoru se svými odpůrci. Avšak nebudme jen tak předmětní: ať je tomu dnes jakkoliv, budme my vždycky k rozhovoru hotovi, budme vždy připraveni naslouchat svým odpůrcům, věnovat pozornost tomu, co nám adresují a jak s námi polemizují. Vezmeme-li je vážně, je to první krok k rozhovoru: nebudou-li to špatní odpůrci, brzo nás vezmou také vážně. Nevezmou-li, budeme si muset hledat odpůrce jiné, lepší.

581203